

27.1.2004

2230/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijä Kristian Holman

KOTIETSINNÄSTÄ ILMOITTAMINEN

1

KANTELU

A arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 1.10.2003 osoittamassaan kantelukirjoituksessa Espoon kihlakunnan poliisiviranomaisten menettelyä esitutkintaan liittyvien pakkokeinojen käytössä.

A kertoo, että poliisi oli suorittanut kotietsinnän hänen kotonaan ilmoittamatta siitä hänelle. A:lle ilmeni, että hänen kotonaan oli toimitettu kotietsintä hänen saatuaan asunnon huoltoyhtiöltä oven avaamista poliisille koskevan laskun yli kahden kuukauden kuluttua tapahtuneesta.

A:n tiedusteltua asiaa Espoon poliisilaitokselta, hänelle oli kerrottu, että poliisin käynti hänen asunnossaan oli johtunut erehdyksestä ja ettei kyseessä ollut kotietsintä. Poliisi oli asunnon oven avattuaan ja huomattuaan erehdyksensä sulkenut oven ja poistunut paikalta.

2

SELVITYS

Asiassa hankittiin selvitys Espoon poliisilaitokselta. Lausunnon antoi Espoon kihlakunnan poliisipäällikkö.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Poliisilta saadun selvityksen mukaan A:n kotiosoitteessa tapahtunut kotietsintä on liittynyt Espoon poliisissa tutkittavana olevaan huumausainerikokseen. Tutkinnassa saatujen tietojen perusteella poliisi oli tehnyt sen johtopäätöksen, että eräällä rikokseen mahdollisesti osallisella henkilöllä saattaisi olla liityntä siihen asunto-osoitteeseen, joka sittemmin ilmeni kantelijan osoitteeksi. Näiden tietojen perusteella poliisi oli päättänyt toimittamaan kotietsinnän A:n asunnossa.

Selvityksestä ilmenee, että poliisi oli päässyt asuntoon huoltomiehen käytössä olleilla avaimilla. Päästyään asuntoon sisälle, poliisi miehet olivat välittömästi todenneet, että he olivat väärässä asunnossa, koska se ei vaikuttanut heille

entuudestaan tutun rikoksesta epäillyn oleskelupaikalta. Poliisimiehet olivat poistuneet asunnosta suorittamatta asunnon sisällä etsintätoimenpiteitä.

Poliisin suorittamasta toimenpiteestä ei ollut laadittu kotietsintäpöytäkirjaa, ennen kuin A oli saamansa huoltoyhtiön laskun johdosta ollut yhteydessä poliisiin, eli yli kahden kuukauden kuluttua tapahtuneesta.

Poliisin selvityksen mukaan kotietsintä oli suoritettava viivytyksettä, eikä kantelijalle siten voitu ilmoittaa ennen kotietsinnän toimittamista. Perusteena tähän oli erään tutkittavassa rikosasiassa epäillyn kiinniottaminen.

Poliisi toteaa lisäksi selvityksessään, että kotietsinnän toimittaneilla poliisimiehillä oli ollut sellainen käsitys, että lasku huoltomiehen palveluiden käyttämisestä tulisi automaattisesti poliisille, jolloin tapahtumasta ei aiheutuisi asunnon haltijalle mitään kuluja.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu.

Kotietsinnän mahdollistavista ja siihen liittyvistä oikeusohjeista on säädetty pakkokeinolain 5 luvussa.

Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Muun kuin rikoksesta todennäköisin syin epäillyn luona saadaan kotietsintä toimittaa ainoastaan silloin, kun rikos on tehty hänen luonaan tai epäilty on siellä otettu kiinni taikka muuten erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että etsinnällä saatetaan löytää takavarikoitava esine tai muutoin saada selvitystä rikokseen (5 luvun 1 §).

Sille, jonka luona kotietsintä pidetään, tai hänen poissa ollessaan jollekin hänen talonväkeensä kuuluvalla paikalla olevalle on annettava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja, jollei se viivytä toimitusta. Jollei kukaan mainituista eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, on etsinnästä viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona se on toimitettu (5 luvun 4 §).

Toimitusmiehen on pidettävä kotietsinnästä pöytäkirjaa. Kotietsinnästä on pyynnöstä annettava todistus sille, jonka luona etsintä on toimitettu (5 luvun 7 §).

3.2.2

Kannanotto

Poliisin selvityksistä ilmenee, että poliisilla oli tiedossaan seikkoja, joiden perusteella oli päädytty johtopäätöksen erään tutkittavana olevasta rikoksesta epäillyn mahdollisesta oleskelusta samassa osoitteessa.

Asiaan liittyvä esitutkinta on tällä hetkellä kesken. Minulla ei ole syytä ainakaan tässä vaiheessa ottaa kantaa esitutkinnan kohteena olevien tapahtumien rikosoikeudelliseen arviointiin enempää kuin on tarpeen esitutkintaviranomaisten menettelyn lainmukaisuuden arvioimiseksi A:n kantelussa esitettyjen väitteiden osalta. Tyydyn tässä yhteydessä toteamaan, että käsitykseni mukaan poliisilla on ollut tiedossaan seikkoja, jotka ovat oikeuttaneet toimittamaan kotietsinnän A:n asunnossa.

Sen sijaan aloitetun kotietsinnän toimittamistapa antaa aihetta kritiikkiin.

Saadun selvityksen mukaan aloitetun kotietsinnän tarve kyseiseen asuntoon oli poistunut poliisin havaitessa, ettei toimenpiteen kohteena ollut asunto mitenkään liittynyt tutkittavana olleeseen rikokseen. Vaikka pakkokeinon tarve ja samalla oikeus tehdä kotietsintä olikin lakannut ja vaikka etsintä oli välittömästi keskeytetty, jo aloitetusta kotietsinnästä olisi nähdäkseni kuitenkin ilman aiheutonta viivytystä tullut laatia pöytäkirja siten kuin pakkokeinolain 5 luvun 7 §:ssä edellytetään. Pöytäkirjaamisvelvoitteeseen ei vaikuta se, onko aloitettu kotietsintä keskeytynyt, muuttunut tarpeettomaksi tai ylipäättänsä ollut tuloksetkas. Kirjaamisvelvoitteen syntymiseen riittää, että toimenpide on aloitettu ja edennyt vaiheeseen, jossa on ryhdytty pakkokeinovaltuuksia edellyttäviin toimenpiteisiin. Poliisi ei voi esimerkiksi vedota siihen, että tällaisessa tapauksessa kyseessä ei ole kotietsintä, "kun mihinkään ei kosketa".

Mitä tulee kotietsinnässä saapuvillaoloon, edellä mainitun pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n mukaan pääsääntö on, että se, jonka luona kotietsintä pidetään tai hänen talonväkeensä kuuluva ja hänen kutsumansa todistaja saa olla läsnä toimituksessa. Mikäli edellä kerrottujen henkilöiden paikalle tuleminen viivyttäisi kotietsintää, saadaan toimenpide suorittaa ilman heidän läsnäoloaan.

Selvityksen mukaan pakkokeinon kohteena olleessa asunnossa ei ollut ketään kotona ja kotietsintä oli suoritettava viipymättä, jotta kotietsinnän tarkoitus saavutettaisiin. Kotietsinnän viipymättä suorittamista puolsi myös se, että poliisin kiinni ottaman rikoksesta epäillyn henkilön vapauttamisajankohta oli osittain riippuvainen kotietsinnän toimittamisajankohdasta. Kiinniotetun henkilön oli määrä vapautua heti kotietsinnän toimittamisen päätyttyä.

Vaikka jälkeenpäin voidaankin todeta, että poliisin tiedot asunnossa oleskelevista henkilöistä ja näin ollen asunnon haltijasta olivat osittain virheellisiä, on asiaa arvioitava niiden tietojen perusteella, joita poliisilla oli toimenpiteen suorittamishetkellä. Saadun selvityksen perusteella katson, että poliisilla on tässä tapauksessa ollut oikeus kotietsintään ilman asunnon haltijan tai muidenkaan asianomaisessa lainkohdassa tarkoitettujen henkilöiden läsnäoloa.

Poliisin menettelyä arvioidessani pidän kuitenkin erityisen moitittavana ja

selvästi virheellisenä sitä, ettei toimitetusta kotietsinnästä (tai ylipäätään poliisin käynnistä asunnossa) pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n vastaisesti ilmoitettu millään tavoin asunnon haltijalle, tässä tapauksessa A:lle. A on saanut tiedon asunnossaan toimitetusta kotietsinnästä vasta oltuaan yhteydessä poliisilaitokseen huoltoyhtiön laskun saatuaan. Tämä on tapahtunut yli kahden kuukauden kuluttua poliisin toimittamasta toimenpiteestä.

A:n yhteydenoton jälkeenkin poliisi oli edellä mainitsemaani viitaten virheellisesti todennut A:lle antamassaan todistuksessa, ettei kotietsintää tämän asunnossa ollut lainkaan suoritettu, koska asunnossa käyneiden poliisimiesten havaintojen perusteella todettiin, etteivät asunto ja sen asukkaat liity tutkittavana olevaan rikokseen. Kotietsinnän toimittaneiden poliisimiesten selvityksessä todetaan, että he olivat jo heti asunnon oven avattuaan havainneet, ettei kyseinen asunto liity tutkittavana olevaan rikokseen ja poistuneet asunnosta. Mielestäni jo pelkästään tämän tapahtumapaikalla tehdyn johtopäätöksen perusteella poliisin olisi erityisesti tullut välittömästi informoida asunnon oikeaa haltijaa tekemästään toimenpiteestä siitä huolimatta, mielsikö poliisi sen siinä vaiheessa pakkokeinoksi.

Nyt tapahtumasta saa sellaisen kuvan, että mikäli huoltoyhtiön lasku oven avaamisesta poliisille ei olisi tullut A:lle, kuten sen ei poliisin selvityksen mukaan ollut tarkoitus, A ei olisi koskaan saanut tietää poliisin käynnistä asunnossaan. Asunnossa käynnistä ei myöskään olisi laadittu poliisin toimesta lainkaan pöytäkirjaa tai muuta dokumenttia, mikäli A ei olisi ollut tapahtuman johdosta yhteydessä poliisiin. Tämänkaltainen menettely ei mielestäni ole A:n oikeusturvan toteutumisen kannalta hyväksyttävää. Tosin toimenpiteestä ei selvityksen mukaan ole kuitenkaan aiheutunut vahinkoa eikä sillä myöskään ole syvällekäyvästi puututtu kotirauhan suojaamaan oikeuspiiriin.

Mitä tulee A:n saamaan oven avausta koskevaan laskuun, poliisi on ohjeistanut A:ta lähettämään laskun Espoon poliisilaitokselle. Pidän poliisin menettelyä tältä osin asianmukaisena.

3.3

TOIMENPITEET

Poliisipäällikön lausunnon mukaan poliisilaitoksella on jo muistutettu kotietsintäilmoituksen tärkeydestä. Tähän nähden pidän riittävänä saattaa edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni näkemykseni pakkokeinon kirjaamisesta ja siitä ilmoittamisesta tapahtuneesta virheestä Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon vastaisen varalle.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Espoon kihlakunnan poliisipäällikölle.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.